

Мироненко Вячеслав Володимирович

Стратегічні пріоритети ракетно-ядерних програм провідних країн світу в умовах дезінтеграції міжнародних відносин

УДК 327.5 (470+571) (73)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2022-6.14>

Мироненко Вячеслав Володимирович
кандидат технічних наук,
старший науковий співробітник
Центру воєнно-стратегічних досліджень
Національного університету оборони
України імені Івана Черняхівського
Повітрофлотський просп., 28, Київ,
Україна
ORCID: 0000-0003-0236-4134

У статті представлені дослідження особливостей стратегічних пріоритетів ракетно-ядерних програм провідних країн світу в умовах дезінтеграції міжнародних відносин, причиною чого стало широкомасштабне російське воєнне вторгнення в Україну. Дослідження аналітичних звітів, наукових позицій вчених та безпосередньо самих ракетно-ядерних програм світових лідерів надало можливість прослідкувати і охарактеризувати закономірні тенденції, що представлені пріоритетними політичними інструментами в умовах міжнародних безпекових трансформацій. Актуальність досліджень даної проблематики зумовлена невідворотністю переформування безпекового балансу серед провідних країн світу, котрі офіційно володіють ракетно-ядерним озброєнням. Сучасні наукові концепції, спрямовані на осмислення стратегій розвитку ракетно-ядерних програм, потребують суттєвого оновлення, концептуалізації та теоретизації в умовах динаміки факторного ризику геополітичних зрушень. Доведено, що у сучасних міжнародних безпекових відносинах позиція російської ракетно-ядерної стратегії стала тригером для перегляду основних пріоритетів у ракетно-ядерній політиці країн НАТО і Китаю. Подано характеристику ключових компонент у стратегічних програмах провідних країн світу відносно застосування ракетно-ядерних озброєнь та трансформації політичних умов стримування у міжнародній безпековій політиці. Під час дослідження застосовано широкий спектр методів, серед яких методи компаративного аналізу, який дозволив здійснити порівняння стратегічних пріоритетів у ракетно-ядерних програмах провідних країн світу, метод аналізу і синтезу, доктринальний та діалектичний методи та інші. У статті резюмовано необхідність перегляду координаційних основ міжнародної безпекової політики в умовах дезінтеграції міжнародних відносин на сучасному етапі балансу ракетно-ядерних потенціалів країн, які офіційно мають їх на озброєнні.
Ключові слова: ракетно-ядерне озброєння, дезінтеграція міжнародних відносин, міжнародна безпека, широкомасштабне воєнне вторгнення.

Вступ. Асиметричність і диспропорції у політиці світових держав-лідерів в умовах дезінтеграції міжнародних відносин призвели до зміщення ключових векторів забезпечення міжнародної безпеки. Дані процеси актуалізували проблематику перегляду положень ракетно-ядерних програм провідних країн світу, що стало наслідком зміни стратегії міжнародної безпеки загалом з урахуванням виходу на аванс-сцену положень про можливість застосування ядерних озброєнь. Тому наукове осмислення даних аспектів формує актуальний наратив у сфері політологічних досліджень. Актуальність досліджень даної тематики найбільш наглядно ілюструється висловленням С.В. Толстова [1, с. 133], який стверджує, що контроль над озброєннями «може сприяти більшій прозорості, взаєморозумінню і передбачуваності у відносинах між потенційними супротивниками, тим самим знижуючи ризик розбіжностей і невірних оцінок» (як способу уникнення підстав для ухвалення хибних рішень). Водночас заходи щодо контролю над озброєннями мають підлягати перевірі та (в разі необхідності) прийматися «в примусовому порядку» за співпраці з партнерами, які відповідально виконують свої зобов'язання.

Серед розмаїття наукових підходів щодо оцінки концептуального наповнення ракетно-ядерних програм, доцільно звернути увагу на порівняно

нечисленні роботи як українських, так і у більшій чисельності зарубіжних авторів, зокрема дані питання стали об'єктом дослідження у таких вчених, як О. Курик, П. Морган, К. Науман, К. Пейн, Дж. Рольфінг, С. Стокер, С. Толстов, С. Шеллінг та інших. Варто зазначити, що дана сфера не виділяється значною чисельністю досліджень, фактично ще недослідженими залишаються особливості динаміки стратегічних основ ракетно-ядерних програм провідних країн світу в умовах дезінтеграції міжнародних відносин після російського широкомасштабного вторгнення в Україну з лютого 2022 року.

Мета та завдання. Метою даної статті є дослідження стратегічних пріоритетів ракетно-ядерних програм провідних країн світу в умовах дезінтеграції міжнародних відносин, що зазнали глобальних змін з лютого 2022 року. Завданням статті є характеристика динаміки стратегічних особливостей у ракетно-ядерних програмах провідних країн світу у нових політичних реаліях.

Методи дослідження. У процесі дослідження особливостей стратегічних пріоритетів ракетно-ядерних програм провідних країн світу у сучасних динамічних умовах було використано широкий спектр методів, зокрема порівняльний метод компаративного аналізу, завдяки якому було проведено порівняльний аналіз стратегічних

пріоритетів у ракетно-ядерних програмах різних провідних країн світу. Окрім цього методу, здійснити дослідження положень, перспектив і трансформаційних характеристик пріоритетів ракетно-ядерних програм допомогли метод аналізу і синтезу, доктринальний та діалектичний методи, на основі інструментарію яких проаналізовано програмні положення, наукові позиції та аналітичні матеріали, що сукупно надало можливість осмислити досліджувану проблему.

Виклад основного матеріалу. Реалізація зобов'язань країн-партнерів у сфері міжнародної безпеки сприймається діаметрально у політичних доктринах країн із ракетно-ядерним озброєнням. Так американський вчений-стратег С. Шеллінг констатує, що держава-противник у протистоянні, швидше за все, прагнутиме обмежень, які чітко відрізняються між типом ядерних ударів, які він планує завдати у процесі ракетно-ядерної операції [2, с. 261–263]. Різкий кордон у цій диверсифікації дозволить супротивникові обмежити ймовірність ненавмисної ескалації, даючи зрозуміти, що ядерні витрати США та їхніх союзників залишаться обмеженими поки вони уникають ескалації. Ця диверсифікація також формуватиме суспільну атмосферу в США та їхніх союзників, а також міжнародну громадську думку для виправдання застосування противником ядерної зброї як стримана та пропорційна, а ескалація, здійснена США, як безрозсудна та непропорційна. Також, на погляд американських вчених, противник, ймовірно матиме підстави сподіватися, що Сполучені Штати не захочуть або не зможуть перейти на більш високий рівень ракетно-ядерного насильства, де Сполучені Штати матимуть перевагу. Стратегія супротивника вимагає політично обґрунтованого способу запобігання ядерній ескалації від підвищення до такого ступеня загрози, коли витрати непорівнянні з ймовірним позитивним результатом [3, с. 32].

Ефективне стримування вимагає адекватного розуміння логіки супротивної сторони, тобто яким чином опонент сприймає заходи і засоби стримування. Тут, навіть за якомога кращої інформованості про оцінку ситуації об'єктом стримування, завжди залишається місце для припущень, які згодом можуть виявитися хибними. Як зазначає К. Пейн, «очікування щодо міркувань і поведінки інших країн часто є упередженими й невірними, і такі помилки можуть мати жакливі наслідки. Озброєним непередбачливістю легко вважати, що кожна вдумлива, добре інформована людина має бути приголомшена кожного разу, коли це трапляється. Втім, прогнозування у реальному часі – важке завдання. Помилки, які здаються очевидними, коли подія вже відбулася, могли видаватися зовсім не такими очевидними заздалегідь» [4, с. 6]. Суб'єкт стримування тією чи іншою мірою проектує на об'єкт власну логіку сприйняття ситу-

ації. Але ж об'єкт стримування може дотримуватися й принципово відмінної логіки, або діяти алогічно, ірраціонально, навіть на шкоду собі [5, с. 17; 6, с. 30–32].

Тому, за твердженням Дж. Рольфінга, незастосування першими – оптимальна мета Сполучених Штатів. Автор стверджує, що продовження політики можливості застосування першим має негативні наслідки: вона збільшує ризики застосування ракетно-ядерної зброї, а також актуалізує на важливості цієї зброї, роблячи її більш привабливою для тих держав, які хочуть її отримати. Автор також додає, що «... я вважаю, що загроза Сполучених Штатів завдати удару у відповідь з використанням всієї сили нашого ядерного арсеналу є достатнім стримуючим фактором. Я також не можу уявити собі світ, у якому ми, як найсильніша наддержава світу, були б готові першими застосувати ядерну зброю у превентивному порядку і були б готові до наслідків» [7].

У цьому контексті міжнародної політики китайські офіційні особи також рішуче виступають за те, щоб Сполучені Штати ухвалили політику незастосування ядерної зброї першими. Якщо Сполучені Штати готові прийняти заяву про незастосування ядерної зброї першими, вони активно реагуватимуть на побоювання Китаю щодо американських систем протиракетної оборони в регіоні. Крім того, американська політика відмови від застосування ракет першими також заспокоїть побоювання Китаю щодо загрози першого удару США. Для Китаю доктрина незастосування першими важлива для встановлення взаємної довіри. С. Стокер та інші вчені стверджували, що якщо Пекін хоче, щоб Сполучені Штати ухвалили політику незастосування ядерної зброї першою, йому необхідно спочатку вирішити проблеми безпеки союзників США, оскільки вони є основною причиною, через яку США відкинули цей варіант у минулому. Для Китаю визнання взаємної вразливості має вирішальне значення для налагодження тісніших контактів та діалогу зі Сполученими Штатами. Незважаючи на різні погляди на ескалацію, ядерні пороги та доктрину, США та Китай можуть піти на взаємні поступки та співпрацю. Той факт, що Китай донедавна чинив опір запрошенню США приєднатися до переговорів про стратегічну стабільність, говорить про те, що ця участь не є пріоритетним питанням для Китаю. Сполучені Штати хочуть, щоб Китай брав участь у широких дискусіях, якими можна оперувати лише на міжурядовому рівні, але Китай раніше не виявляв політичної волі брати участь у даному діалозі [8, с. 10], що докорінно змінилося після саміту G20 у Малайзії у листопаді 2022 року.

На ракетно-ядерному рівні Сполучені Штати та Китай поділяють думку про те, що збереження нинішнього ядерного балансу є прийнятним, але це

не стосується звичайного військового рівня. Китай хотів би встановити перевагу у звичайних озброєннях, особливо у Південно-Китайському морі. Ця область викликає гострі суперечки, і багато вчених стверджують [8, с. 11], що ризик конфронтації із застосуванням звичайних озброєнь, що веде до ядерної ескалації, зростає. Впровадження гіперзвукової зброї, нарощування ракетних можливостей, розгортання нової ядерної зброї, розвиток можливостей раннього попередження на китайській стороні та відсутність ефективного зв'язку можуть збільшити ймовірність прорахунку, скоротити час ухвалення рішення та посилити ескалацію тиску. Щодо попередніх спільних попереджувальних заходів, вчені стверджують, що вести діалог про кіберможливості, штучний інтелект та інші нові технології має бути відносно легко через загальні побоювання між Китаєм і Сполученими Штатами.

Про подібний ірраціоналізм в міжнародних відносинах в нинішньому столітті свідчать висновки групи західних військових експертів [9, с. 38-40], хоча вони штучно обмежили його джерело мусульманським екстремізмом. Пояснити це можна хіба що тим, що їхній аналіз було підготовлено та опубліковано ще до вторгнення РФ до Грузії у серпні 2008 р. Експерти пропонують виокремити клас держав, яких неможливо або надзвичайно важко стримувати. Приклади надають Ірак (за С. Хусейна); Іран (після ісламської революції); Лівія (за М. Каддафі), Югославія (Сербія після Й.Б. Тіто, за правління С. Мілошевіча); Пакистан (хоча Індії час від часу вдавалося його стримувати); Афганістан та інші азійські й африканські країни, які лише номінально контролюються центральними урядами (failed states). Росія за часів В. Путіна доклала надзвичайних зусиль, щоб потрапити до категорії держав, стримувати які «неможливо», та вдається до ядерного шантажу з метою довести свою здатність до ірраціональних самогубних рішень під час широкомасштабного вторгнення в Україну з 24 лютого 2022 року. Втім, на думку П. Моргана, відмінну від загальнопоширених «реалістичних» підходів, «раціональність не є передумовою, щоб стримування (deterrence) працювало. Воно може діяти проти ірраціональних лідерів так само, як і проти раціональних (це залежить від того, в який спосіб вони є раціональними чи ірраціональними). Питання полягає в тому, наскільки країни-парії, або фанатики-фундаменталісти, або надогоїстичні лідери (до яких, безперечно, належить В. Путін) з готовністю сприймуть все більше покарання, а отже, загрозу такого покарання, ніж США або колективний актор (НАТО) дійсно бажають завдати. Відсутній спосіб визначити це заздалегідь, чи надати точні вказівки щодо застосування стримування в таких випадках. Все, що можна стверджувати – немає стійкого логічного чи емпіричного зв'язку між «бути ексцентричним»

та готовністю платити «високу ціну». Пристосувати стримування до конкретної цілі (target) у цьому випадку надзвичайно складно» [10, с. 274–276; 5, с. 17]. Але це не заперечує необхідність стримування, коли в нього є єдина альтернатива – війна.

Широкомасштабне воєнне вторгнення Росії в Україну у 2022 р. свідчить, що політика після закінчення холодної війни, яка була спрямована на інтеграцію Росії в міжнародну систему і створення стратегічного партнерства з країн Заходу із Москвою, тепер зруйнована і залишиться недосяжною у найближчому майбутньому. Цей момент стратегічної ясності є одним із пріоритетів Північноатлантичного альянсу і повинен використовуватися для перекалібрування своєї політичної та військової позиції цивілізованих країн. Але західні дослідники зазначають, що реалізовувати даний підхід потрібно з розумінням того, що українська криза є лише проявом більшої проблеми і надалі не є ключовим викликом безпеки, що виходить від Москви. Велика проблема в тому, що режим Путіна бачить «інтеграцію», за визначенням Заходу, як принципово несумісною з обраною ним формою управління та політичну, економічну і соціальну систему, яку він прагне встановити (що деякі називають як «путінізм») [11, с. 4]. За поглядами дослідників, Путін розглядає правила, що визначають міжнародну систему як загрозу не лише для інтересів Росії, але й для самого виживання його режиму. Саме ця логіка поєднує політичні стратегії країн у протидії російській політиці та поведінці за активної стратегії Заходу. Через дану призму розцінюються всі локальні конфлікти та оцінки західних намірів та можливостей. Таким чином, конфлікт в Євразії (повномасштабне вторгнення в Україну, міграційні провокації в Польщі) розглядається як частина Стратегії США щодо оточення, ослаблення і примусу Росії як прелюдія до зміни режиму В. Путіна.

Дослідники відзначають, що ядерне стримування (deterrence) має специфіку, навіть сформувався свого роду «табу» на використання ядерної зброї, як стратегічної та тактичної [12]. Росія неодноразово наголошувала, що цього «табу» для неї жодним чином не існує та розмістила ядерну зброю (або щонайменше, її носії) у окупованому нею Криму. Але наявність такого «табу» для інших, насамперед демократичних держав – не вигадка західних лібералів, а дійсний факт. Про це свідчать праці провідних теоретиків стримування Дж. Квестора» [13] Б. Россета [14] та Т. Шеллінга» [15]. З їхніх праць стає зрозумілим, чому після 1945 р. ядерна зброя у жодному випадку не застосовувалася країнами, які вели війни і не очікували відплати, тобто ядерного удару у відповідь (США у Кореї, В'єтнамі, Іраку – двічі, Афганістані, СРСР у Афганістані, КНР у конфліктах з В'єтнамом). З іншого боку, наявність в Пакистану та Індії

ядерної зброї не примусило їх утриматися від збройних конфліктів. Останнім в історії адептом застосування ядерної зброї – стратегічної та тактичної як «дешевого», отже, раціонального засобу забезпечення безпеки, – був президент США Д. Ейзенхауер. Після нього ніхто не вважав, що ядерна зброя – це «просто інша зброя». Декларативно В. Путін визнає всесвітньо руйнівний характер ядерної зброї, але своїми агресивними кроками підштовхує світ до ядерної безодні. Свого часу Карибська криза 1962 р. спонукала США та СРСР знизити рівень ядерного протистояння, що знайшло відображення у низці домовленостей, які призвели до скорочення ядерних арсеналів. Повернутися до ядерного протистояння найгірших часів «холодної війни» примушує сьогодні В. Путін, сподіваючись, що Захід злякається його «ірраціональності» та прагнучи відвести загрозу термоядерного апокаліпсису «здасть» Україну [5, с. 18].

Позиція єдиної мети усуне двозначність, зберігши можливість застосування ядерної зброї першим у відповідь на напад із застосуванням звичайних озброєнь. За словами Пайфера, «прийняття єдиної мети – це розумний крок, який унеможливить варіант, котрий ще не вибирав жоден президент...» [16]. Він додає, що «з огляду на перспективу ядерної ескалації після застосування будь-якої ядерної зброї та зміни в балансі звичайних озброєнь за останні тридцять років, ймовірність того, що американський президент вирішить першим застосувати ядерну зброю, значно мала». Союзники та партнери Америки вважають, що загроза США спочатку застосувати ядерну зброю не викликає довіри, що також підриває їхню віру в те, що Сполучені Штати застосують ядерну зброю у відповідь на ядерний напад на них. Усунення двозначності шляхом прийняття єдиної мети може дати величезний бонус безпеки, але вплине на відносини між великими державами. «Не на користь США те, що росіяни вважають, що Америка може першою стати ядерною державою і виробити позицію, що дозволяє випередити Вашингтон у ядерному ударі. Це створює умови, які можуть бути дуже небезпечними у разі звичайної кризи або конфлікту, і підвищує ймовірність використання ядерної зброї» [16].

Ядерна зброя, як засіб взаємного гарантованого знищення, а по суті припинення життя на земній кулі, позбавила сенсу концепцію швидкої перемоги у наступальній війні «за малу ціну», панування якої призвело до розв'язування двох світових воєн. Отже, в деякому сенсі ця зброя виступила ефективним засобом запобігання великої (світової) війни. Водночас логіка переконування противника у тому, що держава готова та здатна завдати ракетно-ядерного удару вимагала постійного удосконалення такої зброї, що підштовхувало гонку озброєнь. Вдосконалення ядерних пристроїв

продовжувалося й після заборони їх випробування у трьох сферах – на поверхні Землі, у повітрі і під водою [5, с. 18].

У локальному конфлікті такого типу можна очікувати, що Росія виступить з прямими чи опосередкованими ядерними загрозами, таким чином спробує залякати країни-мішені створити ризик для урядів країн НАТО. Крім того, невоєнні елементи влади – політичні, інформаційні, економічні, розвідувальні – будуть використовуватися з різним ступенем двозначності та заперечення для формування середовища та створення умов для (або доповнення) більш традиційних військових операцій, що здійснено в Україні у 2022 році.

Зазначений підхід має своє коріння у військової стратегії РФ 2009 року, яка закликає до «мобілізації держави» для підтримки конфлікту в кілька етапів. Таким чином, підхід Росії до перемоги над НАТО у локальному конфлікті передбачає використання «м'якої сили» для покращення перспектив досягнення своїх стратегічних цілей та стримування реакції НАТО. І демонстрація потенціальної загрози застосування ядерної зброї проти України, і використання тактики м'якої сили розроблено частково для того, щоб паралізувати процес прийняття рішень Альянсом – у першу чергу, з метою породити у супротивника обережність і страх, а у другу чергу – з метою зменшення різниці між антикризовим управлінням НАТО і колективною обороною місії [11, с. 5].

Загальна стратегія Північноатлантичного альянсу, спрямована на попередження війни, передбачала збереження ядерних сил як засобу підтримання міжнародної стабільності та стримування. За їх наявності фактор ризику агресії проти НАТО не піддається розрахунку та стає неприйнятним, в той час як цього було б неможливо досягнути за рахунок звичайних збройних сил. Ядерні сили також вносять фактор невизначеності у розрахунки будь-якої країни, що розглядає можливість досягнення політичної або військової переваги шляхом застосування або загрози застосування ядерної, хімічної або біологічної (ЯХБ) зброї проти Північноатлантичного союзу [5, с. 19; 17, с. 75–76].

Саме тому офіційні документи, як описують ракетно-ядерну політику США, тлумачать ядерну зброю як чинник подвійного призначення – політичний важіль у сенсі стримування агресії чи інших ворожих дій з боку супротивників переконання та засіб нанесення поразки стратегічним опонентам, якщо їх стримування виявиться неефективним. Стратегія ядерного стримування не оприлюднює конкретних планів застосування ядерних озброєнь, які затверджуються в щорічно оновлюваному «Єдиному інтегрованому плані ведення ядерної війни» [1, с. 134].

Діюча Стратегічна концепція НАТО (СК), схвалена у Лісабоні 19–20 листопада 2010 року,

містить низку статей, які визначають ядерну політику НАТО [18]. Зокрема, декларується: «Стримування (deterrence) на основі відповідного поєднання ядерних і звичайних можливостей залишається основним елементом загальної стратегії» Альянсу. Отже, СК підтверджує продовження опори НАТО на ядерне стримування, як і Огляд щодо стримування та оборони, схвалений на саміті НАТО в Чикаго у травні 2012 року [19]. Втім залишається чимало невирішених питань відносно ролі, яку ядерна зброя повинна грати у стримуванні з боку НАТО та її політиці колективної оборони [5, с. 19].

Безперечно, ракетно-ядерна зброя займає центральне місце у російському стратегічному мисленні, а ядерна доктрина пов'язана з ширшим політичним наративом режиму РФ. Москві важливо, щоб США та НАТО розглядали російську ядерну зброю як придатну для використання, оскільки ця зброя вважається абсолютним гарантом режиму.

Висновки. У підсумку варто погодитись з тим, що Стратегічна концепція 2010 року «Активне залучення, сучасна оборона» й досі залишається одним із найважливіших документів, що визначає підходи НАТО до проблем безпеки, а саме [20, с. 84]: колективна оборона, врегулювання кризових ситуацій, безпека на основі співпраці, солідарність Північноатлантичного союзу, важливість трансатлантичних консультацій і необхідність постійного реформування. Стратегічна концепція 2010 року вважається найбільш ефективним та гнучким документом, у якому виділені найважливіші сучасні проблеми у світовій безпеці та шляхи їх подолання, але, в умовах розвитку гібридних форм загроз, його актуальність зменшилась. На сьогоднішній день в концепції було визначено декілька найважливіших проблем, з якими стикається альянс: поширення балістичних ракет і ядерної зброї, тероризм, кібернетичні атаки і фундаментальні екологічні проблеми. З тих проблем, які набирають обертів, можна визначити гібридну загрозу з боку Російської Федерації, розбіжності всередині альянсу, а також стрімкий розвиток Китаю. Вирішення зазначених проблем є вкрай важливим для загальної міжнародної безпеки й потребує неабиякої гнучкості й кооперації з боку країн-членів НАТО першочергово, що і формує перспективи подальших наукових розробок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Толстов С.В. Ядерне стримування у військово-політичній стратегії США. *Ядерна безпека України в контексті світового досвіду* : збірник наукових праць / ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». 2019. С. 109–137.

2. Schelling T., *The Strategy of Conflict*. Cambridge : Harvard University Press. 1960. 309 p.

3. John K. Warden *Limited Nuclear War: The 21st Century Challenge for the United States*. *Livermore Papers on Global Security*. 2018. № 4. 62 p.

4. Payne K. *The Fallacies of Cold War Deterrence and a New Direction*. Lexington : University Press of Kentucky, 2001. 242 p.

5. Потехін О.В. Ядерне стримування у сучасній стратегії НАТО: проблеми й перспективи. *Проблеми ядерної безпеки сучасного світу і Україна* : збірник наукових праць. Київ, 2016. С. 15–23.

6. Шеллинг Т. Стратегія конфлікту. М. : ИРИСПЭН. 2007. 376 с.

7. Joan Rohlfing, *Outside Perspectives on Nuclear Deterrence Policy and Posture*, Prepared Testimony before the House Armed Services Committee. March 6, 2019. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG-116hhrg36235/pdf/CHRG-116hhrg36235.pdf>.

8. Ugne Komzaite, Anna Peczelis (lead author), Benjamin Silverstein, Skyler Stokes. *Nuclear risk reduction in an era of major power rivalry*. *Workshop Summary*. February 19–20, 2020. 20 с.

9. Naumann K., Shalikhvili J., Lord Inge, Landxade J., Van den Breemen H. *Towards a Grand Strategy for an Uncertain World. Renewing Transatlantic Partnership*. Lunteren : Noaber Foundation, 2007. P. 38–40.

10. Morgan P. *Deterrence Now*. *Cambridge University Press*. New York, 2003. 331 p.

11. Paul Bernstein. *Putin's Russia and U.S. defense strategy*. *Workshop Report 19–20 August, 2015*. Washington DC. 13 p.

12. Tannenwald N. *The Nuclear Taboo: The United States and the NonUse of Nuclear Weapons Since 1945*. *Cambridge University Press*. Cambridge, 2011. 449 p.

13. Quester G. *Conceptions of Nuclear Threshold Status. Security With Nuclear Weapons? Different Perspectives*, ed. by Regina Karp. Oxford : Oxford University Press, 1991. P. 209–228.

14. Russett B. *An Acceptable Role for Nuclear Weapons? After the Cold War: Questioning the Morality of Nuclear Deterrence*, ed. by Charles Kegley and Kenneth L. Schwab. Boulder, CO : Westview Press. 1991 P. 121–145.

15. Schelling Th. *The Legacy of Hiroshima: A Half-Century without Nuclear War*. *Report from the Institute for Philosophy and Public Policy*. 2000. P. 9–13. URL: www.puaf.umd.edu/IPPP/Summer00/legacy_of_hiroshima.htm.

16. Steven Pifer, *Nuclear Weapons: It's Time for Sole Purpose*. *National Interest*. September 15, 2020. URL: <https://nationalinterest.org/feature/nuclear-weapons-it%E2%80%99s-time-sole-purpose-168968>.

17. NATO. *Справочник*. Brussels: Office of Information and Press, NATO. 2006. 440 с.

18. NATO, *Strategic Concept*. Lisbon. November 19–20, 2010. URL: http://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf.

19. NATO, *Deterrence and Defense Posture Review*. Chicago. May 20, 2012. URL: http://nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87597.

20. Курик О.М. Стратегічна концепція НАТО 2010 року та виклики сучасності. *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*. 2021. Вип. 5. С. 78–86.

REFERENCES:

1. Tolstov S.V. (2019) Yaderne strymuvannia u viiskovo-politychnii stratehii SshA [Nuclear deterrence in the US military-political strategy]. *Yaderna bezpeka Ukrainy v konteksti svitovoho dosvidu : zbirnyk naukovykh prats / DU "Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy"*. P. 109–137. [in Ukrainian].
2. Schelling T., (1960) *The Strategy of Conflict*. Cambridge: Harvard University Press. 309 p. [in English].
3. John K. Warden (2018) Limited Nuclear War: The 21st Century Challenge for the United States. *Livermore Papers on Global Security*. № 4. 62 p. [in English].
4. Payne K. (2001) *The Fallacies of Cold War Deterrence and a New Direction*. Lexington : University Press of Kentucky. 2001. 242 p. [in English].
5. Potiekhin O.V. (2016) Yaderne strymuvannia u suchasni stratehii NATO: problemy u perspektyvy [Nuclear deterrence in NATO's modern strategy: problems and prospects]. *Problemy yadernoi bezpeky suchasnoho svitu i Ukraina : zbirnyk naukovykh prats*. Kyiv. P. 15–23. [in Ukrainian].
6. Shelling T. (2007) *Strategija konflikta [Conflict strategy]*. M. : IRISPeN. 376 c.
7. Joan Rohlfing, (2019) Outside Perspectives on Nuclear Deterrence Policy and Posture, Prepared Testimony before the House Armed Services Committee. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/CHRG116hhrg36235/pdf/CHRG-116hhrg36235.pdf>.
8. Ugne Komzaite, Anna Peczeli (lead author), Benjamin Silverstein, Skyler Stokes (2020) Nuclear risk reduction in an era of major power rivalry. Workshop Summary. 20 p.
9. Naumann K., Shalikhshvili J., Lord Inge, Landxade J., Van den Breemen H. (2007) *Towards a Grand Strategy for an Uncertain World. Renewing Transatlantic Partnership*. Lunteren : Noaber Foundation. P. 38–40.
10. Morgan P. (2003) *Deterrence Now*. Cambridge University Press. New York : 331 p.
11. Paul Bernstein (2015) *Putin's Russia and U.S. defense strategy*. Workshop Report. Washington DC. 13 p.
12. Tannenwald N. (2011) *The Nuclear Taboo: The United States and the NonUse of Nuclear Weapons Since 1945*. Cambridge University Press. Cambridge : 449 p.
13. Quester G. (1991) *Conceptions of Nuclear Threshold Status. Security With Nuclear Weapons? Different Perspectives*, ed. by Regina Karp. Oxford : Oxford University Press. P. 209–228.
14. Russett B. (1991) *An Acceptable Role for Nuclear Weapons? After the Cold War: Questioning the Morality of Nuclear Deterrence*, ed. by Charles Kegley and Kenneth L. Schwab. Boulder, CO: Westview Press. P. 121–145.
15. Schelling Th. (2000) *The Legacy of Hiroshima: A Half-Century without Nuclear War*. Report from the Institute for Philosophy and Public Policy. 9–13 p. URL: www.puaf.umd.edu/IPPP/Summer00/legacy_of_hiroshima.htm.
16. Steven Pifer, (2020) *Nuclear Weapons: It's Time for Sole Purpose*. National Interest. URL: <https://nationalinterest.org/feature/nuclear-weapons-it%E2%80%99s-time-sole-purpose-168968>. [in English].
17. NATO. *Spravochnik [Directory]*. Brussels : Office of Information and Press, NATO. (2006). 440 p.
18. NATO, *Strategic Concept*. Lisbon. (2010). URL: http://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf.
19. NATO, *Deterrence and Defense Posture Review*. Chicago. (2012). URL: http://nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87597.
20. Kuryk O.M. (2021) *Stratichna kontseptsia nato 2010 roku ta vykyky suchasnosti [NATO's strategic concept of 2010 and modern challenges]*. *Sotsialno-politychni studii. Naukovyi almanakh. Pratsi molodykh naukovtsiv*. Vyp. 5. S. 78–86.

Strategic priorities of the nuclear rocket programs of the leading countries of the world in conditions of disintegration of international relations

Myronenko
Vyacheslav Volodymyrovych

Candidate of Technical Sciences,
Senior Researcher
Military and Strategic Research Centre
of the National Defence University
of Ukraine named after Ivan
Cherniakhovskiy
Povitroflotskyi Ave., 28, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0003-0236-4134

The article presents studies of the features of the strategic priorities of the nuclear missile programs of the leading countries of the world in the context of the disintegration of international relations, which was caused by a large-scale Russian military invasion in Ukraine. The study of analytical reports, scientific positions of scientists and the nuclear missile programs of world leaders themselves made it possible to trace and characterize the regular trends represented by priority political instruments in the context of international security transformations. The relevance of research on this issue is due to the inevitability of reformatting the security balance among the world's leading countries that officially own nuclear missile weapons. Modern scientific concepts aimed at comprehending the strategies for the development of nuclear missile programs need significant updating, conceptualization and theorization in the context of the dynamics of the factor risk of geopolitical shifts. It is proved that in modern international security relations the position of the Russian nuclear missile strategy has become a trigger for the revision of the main priorities in the nuclear missile policy of NATO countries and China. The characteristics of the key components in the strategic programs of the leading countries of the world regarding the non-use of nuclear missile weapons and the transformation of the political conditions of deterrence in international security policy are given. In the course of the study, a wide range of methods was used, including the method of comparative analysis, which made it possible to compare strategic priorities in the nuclear missile programs of the leading countries of the world, the method of analysis and synthesis, doctrinal and dialectical methods, and others. The article summarizes the need to revise the coordination foundations of international security policy in the context of the disintegration of international relations at the present stage of the balance of nuclear missile potentials of countries that officially have them in service.
Key words: nuclear missile weapons, disintegration of international relations, international security, large-scale military invasion.